

FOKUS: NEUMANN, NUPI OG UTENRIKSDEBATTEN

Ivers *oeuvre*

Torbjørn L. Knutsen

Institutt for sosiologi og statsvitenskap, NTNU

Sammendrag

Iver Neumann har vært en produktiv samfunnsforsker i en mannsalder. Han har vært godt synlig i fagmiljøet for internasjonal politikk og utenrikspolitikk og hatt stor innflytelse både internasjonalt og i eget institutt. Men har ikke blitt profet i eget land. Hovedstrømmen i Norges nasjonale fagmiljø har vært distansert. Denne distansen vil her bli tolket som liten interesse for de tre tradisjonene som har vært metodologiske ankerfester i Neumanns arbeider: Den engelske skole, den tyske maktkritikken og (særlig) den franske postmodernismen. Denne artikkelen fremholder at disse tre tradisjonene utgjør rimelig faste fortøyningspunkt hos Neumann. Artikkelen antyder i tillegg at norske politikkstudier har uttrykt en manglende nysgjerrighet overfor – om ikke en aktiv skepsis til – disse kontinentale tradisjonene og til politisk teori mer generelt. Denne korte artikkelen ønsker å gi et lite glimt av noen av de perspektivene som ligger utenfor den norske, angloamerikanske, metodologiske mainstream.

Nøkkelord: internasjonal politikk · utenrikspolitikk · sikkerhetspolitikk · realisme · idealisme · konstruktivisme · Den engelske skole · maktkritikk · postmodernisme

Jeg tror Iver Neumann var i krigshumør første gang jeg traff ham. Vi hadde begge kommet tilbake til Norge fra studier i utlandet – jeg hadde kommet fra USA; Iver hadde kommet fra Storbritannia. Det var like etter Sovjetunionens sammenbrudd. Samtiden var i endring, fremtiden var åpen og vi var begge to opptatt av hvordan verden nå kom til å se ut. Vi hadde returnert til Norge med svært ulik akademisk bagasje og var uenige om det meste.

*Kontaktinformasjon: Torbjørn L. Knutsen, Email: torbk@ntnu.no

©2019 Torbjørn L. Knutsen. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially, provided the original work is properly cited and states its license.

Citation: Torbjørn L. Knutsen (2019). *Ivers oeuvre*, 77(2):148–157. <http://dx.doi.org/10.23865/intpol.v77.1615>

Ulikheten ble tydelig i forbindelse med en bok som jeg redigerte sammen med Svein Gjerdåker og Gunnar Sørbø om norsk utenrikspolitikk tidlig på 1990-tallet. Vi ville lage en bok der Norge ikke lenger var i supermaktenes kraftfelt; en bok som drøftet Norges utenriks- og sikkerhetspolitikk uten at supermaktenes rivalisering dannet den avgjørende rammen rundt; en bok som brøt med det diplomatisk-historiske, kald-krigsfokuserte perspektivet som hadde rådet studiet av norsk utenrikspolitikk i flere ti-år. Vi ville drøfte Norges stilling i det nye internasjonale systemet som var i ferd med å danne seg etter kommunismens fallitt. Og vi ville ta i bruk nye, samfunnsvitenskapelige tilnærminger som vokste frem der etablerte tilnærminger trakk seg tilbake.

Iver ble invitert. Han ble bedt om å skrive nøkkelkapitlet om norsk sikkerhetspolitikk. Teksten vi fikk var mer radikalt nyskapende enn vi i redaksjonen hadde lagt inn bestilling på. Kapitlet drøftet identitetskonstituerende prosesser og distinksjoner mellom selv og andre; det målbar stemmer fra marginene og kontrasterte dem med diskursive tendenser i Forsvarets langtidsmeldinger... Hva var dette? Hvor var det nye systemet? Hvor var trusselbildet? Hvor var Norges nasjonale interesser? Hva viste vi egentlig om denne Neumann? Kunne vi i det hele tatt bruke dette?

Tre ankerfester

Det vi visste var at Iver Neumann hadde vært ansatt på NUPI noen år allerede. At han hadde kommet tilbake fra Oxford med en D. Phil. om Russland og russisk utenrikspolitikk. Denne bakgrunnen skulle borge for at Iver var fremragende skikket til å skrive om norsk sikkerhetspolitikk. Norges forhold til Russland er jo helt bestemmende for Norges sikkerhetspolitiske kurs – uansett om den store naboen i øst er kommunistisk eller ikke.

Vi tok kapitlet med under tvil – enkelte konsulenter bemerket at kapitlet ikke bare var annerledes enn de andre bidragene; det var også noe uforståelig rør. I etterkant fikk vi signaler fra lesere i Utenriks- og i Forsvarsdepartementet om at Ivers kapittel var et av de mest interessante i hele antologien. De kjente seg igjen i fremstillingen hans. Den rimet godt med den nye internasjonale virkeligheten som norske diplomater nå måtte orientere seg i: en verden uten klare og faste holdepunkter. Det lot til at de grå eminenser i departementene var mer nysgjerrige på – og fikk mere ut av – Ivers argumenter enn mange av landets akademikere.

I de uklare årene etter den kalde krigens slutt var Iver tidvis engasjert i både Utenriksdepartementet og i Forsvarsdepartementet. Begge departementene trakk nytte av Ivers evne til å ruske opp i etablerte synsmåter og åpne opp for nye perspektiver. Norske statsvitere reagerte annerledes. Etablerte akademikere, som burde ha vært tørste på nye tilnærminger i en verden i endring, var i det store og hele lukkede og avvisende.

De la for dagen en underlig underkjennelse både av Ivers argumenter og de europeiske samfunnsvitenskapene som han forankret argumentene i. Tekstene hans

var slett ikke det uforståelige rør eller den metodologiske nihilisme som enkelte norske kritikere antydte. Iver står åpenbart i annen tradisjon enn dem. Norske politologer er sterkt formet av amerikanske tilnærminger i metode og teori. Iver står i en europeisk tradisjon. Og den tidvis voldsomme kritikken som har rammet Ivers argumenter fra norske akademiske miljøer sier noe om hvor langt de to tradisjonene står fra hverandre.

Omrisset av Ivers europeiske tilhørighet var klare allerede i kapitlet som han skrev i 1994 om norsk sikkerhetspolitikk. Etter at den første forvirringen hadde lagt seg i blant bokens redaktører, ble konturene klarere. I årene som fulgte ble de enda tydeligere; klargjort og konsolidert av Ivers opphold ved Europauniversitetet i Firenze i 1995/96.

Den engelske skole

Ivers primære ankerfeste er «Den engelske skole» – den tilnærmingen til IP-studiet som Herbert Butterfield, Charles A. W. Manning, Martin Wight og andre etablerte i løpet av 1950- og 1960-tallet. Den engelske skole betrakter ikke verden som et system men som et samfunn – et samfunn av særegen type: et samfunn uten sentral autoritet.

Det er verd å minne om Hedley Bulls bok *The Anarchical Society* – en IP-klassiker fra 1977 som etter manges mening er Den engelske skolens fremste bauta. Bull begynner boken med å lete etter konkrete eksempler på slike «anarkiske» samfunn. Han leter først og fremst i antropologisk litteratur. Og han finner et par eksempler på statsløse samfunn i denne litteraturen. Etter å ha drøftet dem kort, konkluderer Bull med at selv om disse samfunnene ikke har noen stat så er de ikke uten orden; de har andre mekanismer som regulerer samfunnet og menneskene som bor i dem. Statsløse samfunn er med andre ord ikke lovløse eller normløse. Men de har andre mekanismer for orden enn de som springer ut av statsmakten alene. I resten av *The Anarchical Society* legger Bull frem den ene ordensmekanismen etter den andre i det internasjonale samfunnet. Blant dem er handel, diplomati, folkerett og maktbalanse. Alle er institusjoner som bidrar til å koordinere og organisere den internasjonale samhandlingen og holde orden i verdenssamfunnet.

Ivers utgangspunkt er, som Bull, samfunnet. Han leter ikke etter noe abstrakt statssystem, men er mer interessert i hva handelsmenn, diplomater, soldater og jurister faktisk gjør. Dette er en jordnær, empirisk og fremfor alt antropologisk tilnærming til utenrikspolitikk og internasjonale relasjoner. Og da Iver begynte å arbeide med en doktorgrad i antropologi på 2000-tallet, kom ikke dette som noen overraskelse. Overraskelsen lå snarere i valg av empirisk objekt: Det norske utenriksdepartementet.

Iver har brukt antropologiske feltarbeidsmetoder på erfaringene sine fra engasjement i utenriksdepartementet og skrevet to anerkjente studier om diplomatisk praksis: *At Home with the Diplomats* (2012) og *Diplomatic Sites* (2013). Dette kan betraktes som inngående case-studier i én av de ordensmekanismene som Bull identifiserte som særlig viktig i det internasjonale samfunnet. I disse og i andre arbeider har Iver forfulgt flere av spørsmålene som Den engelske skole har drøftet i årtier – vordan oppstår ordnende institusjoner i det internasjonale samfunnet? Hvordan

fungerer de i praksis? Hvor bestandige er de? Han har ofte trukket på kontinental sosialfilosofi for å finne svar. Og her ligger Ivers andre ankerfeste: i post-strukturelle argumenter.

Fransk post-strukturalisme

Her trekker Iver på argumenter som ligger fjernt fra mange norske statsvitere: samfunnsteorier som ble utviklet i Frankrike på 1960- og 70-tallet av tenkere som Roland Barthes, Michel de Certeau, og andre. Deres felles utgangspunkt har Iver gjort rede for bl.a. i boken *Tilbake til Durkheim* (2011).

Michel Foucault har vært en særlig viktig inspirasjon. Og ved nærmere ettertanke harmonerer både Durkheim og Foucault rimelig godt med Den engelske skole. De har en sosiologisk tilnærming snarere enn en statsvitenskapelig. Foucault retter, liksom Manning, Wight og Bull, fokus mot samfunnet. Foucault har dessuten antydnet svar på spørsmål som Den engelske skole lenge har balet med. Bl.a. har han formulert utførlige teorier om hvor samfunnets regulerende institusjoner kommer fra: de oppstår gjennom vedvarende sosial samhandling. De har sin opprinnelse i adferdsmønstre som har nedfelt seg eller avleiret seg i samfunnet over tid.

Ideen er gammel. Tanken om at menneskelig adferd er disiplinert av vaner, skikker eller «sosiale praksiser» og at disse understøttes av moralske eller juridiske argumenter som over tid rett og slett blir tatt for gitt kan trekkes tilbake minst til David Hume og Adam Smith. Hos Michel Foucault er dette argumentet imidlertid også ledsaget av en politisk diskusjon om makt; drøftinger av maktens natur og kritiske analyser av maktens kilder og funksjoner. Denne maktkritikken fremholder bl.a. at når normer blir tatt for gitt og ansett som naturlige, så utgjør dette en viktig ressurs for sosiale grupper som er tjent med at de etablerte normene består. Disse har en interesse av å legitimere de verdiene som støtter opp under samfunnets ordnende institusjoner.

Grunntanken i denne maktkritikken går langt tilbake i kontinental filosofihistorie. Én viktig kilde her er Jean-Jacques Rousseau. Han påpekte at riktignok er mennesker født inn i et samfunn hvor de tidlig preges av etablerte vaner og normer og praksiser; men, legger Rousseau til, først og fremst er mennesker født inn i et *språk*. Og i språket ligger de verktøy som mennesket griper verden med. Slik er det mulig å si, med Rousseau og med Foucault, at språket slett ikke er noe nøytralt analyse-redskap; språket er snarere konstituerende for menneskenes oppfatning av verden. Og forskjellige språk griper verden på forskjellig vis og støtter opp under forskjellige sosiale praksiser. Varianter av dette resonnementet finnes i flere av Ivers bøker – helt fra IP-boken *Masters in the Making* (redigert sammen med Ole Wæver i 1997) til *Governing the Global Polity* (skrevet sammen med Ole-Jacob Sending i 2010).

Tysk maktkritikk

Foucaults holdning til makt ligger ganske nær en lang, kritisk tradisjon i tysk samfunnstenkning. Det er ofte underkjent at denne kritiske tradisjonen inngår som et sentralt element i den realpolitiske tilnærmingen til utenriks- og sikkerhetspolitiske

studier. Vi snakker altså ikke om amerikansk realisme her – vi snakker ikke om den realismen som slo inn med Kenneth Waltz og hans strukturelle nyrealisme sist på 1970-tallet og som dominerte IP-studiet i over en generasjon etterpå. Nei, vi snakker om en europeisk *realpolitikk* som har sine røtter og sin opprinnelse i Tyskland – først og fremst i Rochau og Weber, men også i Nietzsche som var en sentral inspirasjonskilde for Foucault.

Denne maktkritiske realismen ble introdusert til USA i tredje kvartal av det 20. århundret. Først og fremst av tyske jøder som flyktet fra nazismen i Europa (blant dem Hans Morgenthau og Henry Kissinger) og som slo seg ned i USA. Arvtagerne av denne maktkritiske tradisjonen reagerte kraftig mot den strukturelle nyrealismen som grep om seg i USA. I løpet av 1980-tallet understreket disse realismens arvtagere nødvendigheten av å bevare de historiske, filosofiske og maktkritiske elementene i tradisjonell realpolitisk analyse. De ønsket å bevare nettopp de elementene som Waltz og de amerikanske nyrealistene forsøkte å skjære bort og erstatte med målrasjonelle, økonomiske modeller. Kritikerne av USAs strukturelle nyrealisme har hentet mye ammunisjon fra post-strukturelle tenkere og fra den kritikken som franske post-strukturalister i sin tid rettet mot strukturalistene.

Det ligger et dobbelt poeng her. Det ene går på IP-studiets teoriutvikling siden den kalde krigens slutt og bidrar til å forklare hvorfor kontinental post-strukturalisme fikk så stor innflytelse på IP-studiet på 1990-tallet: den kunne brukes til å avdekke svakhetene ved den struktur-fokuserte nyrealismen.

Det andre er et poeng som antyder et annet av Ivers akademiske ankerfester: maktkritikken. For det er interessante paralleller og likheter mellom Iver og hans post-strukturelle tilnærming til internasjonal politikk og tilnærmingen i tradisjonell *Realpolitikk*. Ivers bidrag om begrepsmakt i Europadebatten har f.eks. fellestrekk med klassiske realister som Henry Kissinger og George F. Kennan.

Kissinger, Kennan og Neumann? Et underlig trekløver, dette. Men de enes i argumentet om at for å forstå staters adferd, er det først nødvendig å forstå nasjoners politiske historie. Historien er nasjonenes hukommelse, skriver Kissinger. Historiske begivenheter har ikke bare formet landets grenser og statens organer; de har også avleiret seg i nasjonens kollektive bevissthet og formet deres selvbilde og identitet, hevder Kennan. Et lands diplomater er formet av et kollektivt minne om fortidens begivenheter – av vaner, skikker, normer og verdier som det ikke stilles spørsmål ved – fremholder de alle. Og disse former i sin tur landets diplomatiske praksiser, vil Iver legge til.

Det er mye å kritisere Kissinger for. Iver vil trolig fremheve at maktbegrepet hans er for endimensjonalt og enkelt og at de undervurderer samfunnets prosesser og språkets betydning. Her er Iver nærmere Kennan. De oppdaget begge under arbeidet med russisk at det å beherske et språk som er så helt forskjellig fra ens eget, er som et Dovregubbens snitt i øyet: det gir en annerledes synsvinkel. Det gir en empatisk forståelse av den kultur og det samfunn som språket både er et uttrykk for og inngår som et organisk element i.

Russland

Kennan skrev like etter Andre verdenskrig en anonym artikkel om drivkreftene bak Sovjetunionens utenrikspolitikk. Det var en innforlivet og svært innflytelsesrik analyse som fremstilte Stalin og Sovjetunionens kommunistparti som innleiret i en særegen politisk kultur og som fremholdt at denne kulturen hadde vært formet av historiske hendelser og nedarvede rutiner over hundrevis av år.

Kennan hadde sin innsikt fra studier i russiske språk og kultur i mellomkrigs-tiden og fra diplomatisk egenerfaring i Moskva. Ivers argumenter er også forankret i språk- og kulturstudier, men også i nye teorier om kommunikasjon, persepsjon og politisk praksis. Begge har imidlertid en felles holdning til språk som inntak til en dypere forståelse av det samfunnet som språket inngår i.

Kennan underslo naturligvis ikke at Stalin og sovjetkommunismen var preget av marxistiske teorier, men hans poeng lå dypere: Han mente at marxistiske argumen-ter slo rot i Russland fordi de harmonerte godt med tradisjonelle russiske normer og verdier – med en sentimental dragning mot et opprinnelig og naturlig folkefelleskap, en uavlatelig hang til det kollektive og det autoritære og en blanding av frykt, forakt og beundring overfor Vesten. Marxismen passet Russlands politiske kultur som hånd i hanske. Den befestet tunge, kulturelle føringer. Og den ga kontinuitet til sosiale og politiske institusjoner som forsynte Russlands forskjellige regimer med klare fel-lestrekk over tid. I kraft av denne tunge, kulturelle ballasten var det mulig å finne elementer av kontinuitet mellom tsarens regime, Lenins regime og Stalins regime, hevdet Kennan i sin berømte artikkel. Et halvt hundre år senere, da Sovjetunio-nens ettpartisystem kollapset og Boris Jeltsin introduserte liberale reformer i både økonomi og politikk, holdt Kennan fast på at russisk politikk var innleiret i tunge, vedvarende mønstre. Han tvilte på om den kulturelle ballasten som den russiske statsskuta var lastet med tillot en brå kursendring. Han advarte President Clinton mot å presse russerne for hardt i retning av et markedsøkonomisk og demokratisk samfunn av vestlig type.

Det er et lignende resonnement som bærer argumentet i Ivers bok *Russia and the Idea of Europe*. Den viser hvordan Russlands nasjonale identitet har holdt seg rimelig konstant over de siste 200 år – hvordan russiske ledere har beundret Vesten og har hatt en lyst til å spille et vestlig-inspirert forbilde overfor sine naboer i øst; men også hvordan Russland har fryktet Vesten – både Vestens militære styrke og mulighetene for å få sin egen identitet utvannet under importen av Vestens økonomiske og poli-tiske modeller. Denne doble frykten slo inn med full tyngde i Jeltsins siste år ved makten.

Sovjetunionens kollaps endret verden. For nyrealistene innebar dette en grunn-leggende endring i den internasjonale polariteten. Iver vil legge til et vesentlig punkt: at det sovjetiske diktaturets kollaps ikke bare endret verden, men at det også endret måten som Vesten betraktet verden på. Likeledes endret det begrepene som Vesten forstod verden gjennom. I akademiske kretser rystet det dessuten IP-fagets viten-skapelige pretensjoner i sine grunnvoller. IP-fagets kritikere påpekte at når faglige

eksperter ble så kollektivt overrasket av Sovjetunionens sammenbrudd, så var dette for det første et tegn på at de lenge har gått blindt i flokk. For det andre var det et tegn på at fagets såkalt «vitenskapelige» metoder har vært ganske ubrukelige som verktøy for å forstå, forklare og for å forutsi.

Enkelte demografer og økonomer hadde antydnet at Sovjetunionen ikke var et bærekraftig system. Men ingen ledende IP-forsker hadde forutsett Sovjetunionens kollaps (eller Berlinmurens sammenbrudd, eller Tysklands samling, eller den kalde krigens slutt). Helt siden fagets etablering etter første verdenskrig hadde IP-forskere skrytt av og hegnet om fagets vitenskapelige metoder. De hadde fremholdt at disse metodene ikke bare skulle avdekke mønstre og årsaker til internasjonale begivenheter i fortiden, de skulle også bidra til å forutse hendelser og unngå konflikt, kollaps, kaos og krig i fremtiden. Da Østblokken raknet, ble verdens IP-forskere tatt fullstendig på sengen. De post-moderne kritikerne var blant de første til å påpeke at keiseren med ett stod uten et eneste skikkelig metodologisk plagg å dekke sin vitenskapelige skam med.

Iver og IP-faget

Iver kom hjem til Norge på en tid da sovjetologene ble rammet av en dobbel ulykke. Ikke bare viste de seg ute av stand til å observere fatale svakheter i Sovjetunionens styringssystem, de mistet også med ett hele studieobjektet sitt da hele føderasjonen kollapset i 1991. Sovjetekspertise ble uaktuelt så å si over natten. Russlandskunnskap ble kraftig devaluert. Mange unge Russlandseksperter ble kastet ut i uvisshet og fortvilelse. Andre, med brede interesser og mange ben å stå på, justerte fokus.

Iver snudde på en femøring. Sovjetunionens sammenbrudd lukket akademiske karrieredører for flere fortvilte Russlandseksperter. For Iver åpnet Sovjetunionens sammenbrudd opp for nye muligheter. Han lente seg på kunnskap om metode og metodologi. Han kastet seg ut i Europadebatten og i en kritikk av statsvitenskapelig ortodoksi.

Han var ikke alene om denne vendingen. Diskusjonen hadde for så vidt begynt nesten to tiår tidligere, like etter at Kenneth Waltz hadde feid til side den klassiske realismen og introdusert en ny, «mer vitenskapelig» strukturell realisme. Waltz hadde legitimert denne innovasjonen med imponerende vitenskapsteoretiske innledningskapitler i sin vidgjetne *Theory of International Politics* og dermed åpnet døren på klem for metodologiske debatter i IP-studiets amerikanske mainstream. Etter den kalde krigens slutt slo Waltz' kritikere døren på vid vegg. De inpsiserte Waltz' ontologiske antagelser, angrep nyrealismens epistemologiske grunnlag og kritiserte dens metodologiske menyer. De mente Waltz' strukturelle realisme var statisk og ahistorisk; at den ikke kunne forklare endring – at den ikke engang kunne reddegjøre tilfredsstillende for hvordan det internasjonale systemet hadde oppstått og heller ikke si noe meningsfylt om hvorfor Sovjetunionen hadde kollapset eller hva

implikasjonene ville bli for det internasjonale systemets struktur. Bølgene gikk høyt. De rammet IP-studiets angloamerikanske tilnærming med særlig tyngde og slet i statsviternes vitenskapelige selvbilde.

Disse diskusjonene om IP-faget drev deler av faget bort fra empirisk analyse og inn i eteriske sfærer av vitenskapsfilosofisk abstraksjon – hvorfra mange debattanter aldri helt har funnet veien ut. Iver var ikke blant dem. Han mistet aldri kontakten med det empiriske, det historiske og det praktiske. Han satte heller ikke sitt lys under en skjepe i årene som fulgte Sovjetunionen kollaps. Han var enormt produktiv. Ikke bare skrev han mye; han favnet vidt og skrev om det meste. Men tekstene hans bindes i all vesentlighet sammen av tre akademiske ankerfester: Den engelske skole, post-strukturalismen og maktkritikken. I tillegg bærer tekstene også preg av en rød substansiell tråd: et fokus på Russland.

Kunnskap om Russland er en forutsetning for å drøfte norsk sikkerhetspolitikk. All den stund det store Russland er lille Norges nabo i øst, vil Russlands adferd legge viktige premisser for Norges sikkerhetspolitiske disposisjoner. Kunnskap om Russland er et uunnværlig premiss for analyser av norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Iver ble tidlig med i Norges lille samfunn av Russlands- og sikkerhetseksperter. I tillegg ble Russland også en inspirasjon, en redningsplanke eller et springbrett i en tid preget av statsvitenskapelig forvirring og krise.

Det var disse inntakene Iver la for dagen da jeg først møtte ham tidlig på 1990-tallet. Og min umiddelbare reaksjon var, med skam og melde, norsk og skeptisk. Ivers alternative tilnærming til samfunn og politikk har hatt trange vekstvilkår i Norges akademiske miljø. I utlandet derimot, ble argumentene hans tidlig lagt merke til. Ikke minst i Storbritannia, hvor Iver i 2012 etterfulgte Barry Buzan i LSEs høyt-hengende Montague Burton-professoratet i internasjonale relasjoner.

Gamle og nye beiter

I årenes løp har jeg lært Iver å kjenne gjennom flere prosjekter. Det første var læreboken *Global politikk* som vi skrev sammen Henrik Thune og Morten Bøås i 2002. Denne boken sprang ut av praksisteori og den tok sikte på å vise hva sentrale internasjonale aktører – soldater, diplomater, handelsmenn og pressefolk – faktisk gjør. Det er en fremragende innledning til IP-faget. Men vi burde ha skrevet den på engelsk; på norsk falt den dødfødt fra pressen.

Det siste prosjektet vi arbeidet sammen om resulterte i *Norsk utenrikspolitikk idehistorie* (2016). Dette er en bok hvor Iver, Halvard Leira og jeg søker å fange de tunge, kulturelle føringene som har formet Norges sosiale og politiske institusjoner; som søker å identifisere noen av de bestandige bærebjelkene i landets politiske idéverden og som har gitt kontinuitet til landets utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Innimellom har det vært andre prosjekter. De fleste har vært på engelsk og innenfor rammen av The International Studies Association (ISA). Et par av dem har drøftet hvordan populærlitteratur kan konstituere verdensanskuelser og forme

politiske persepsjoner. Iver var tidlig ute med denne tilnærmingen og har blant annet vist hvordan seer-suksesser som *Star Trek* både kan avspeile og forme oppfatning om politikk – inkludert diplomatiske praksiser. Iver trakk meg bl.a. med i et prosjekt som drøftet betydningen av J. K. Rowlings bestselgere for en ungdomsgenerasjon over hele verden. Analyser ble presentert av et akademisk sterkt panel i en smekkefull, viktoriansk møtesal i Portland, Oregon. Her var Rowman & Littlefield på pletten og sikret seg panelets bidrag. De ble raskt publisert i 2006 under tittelen *Harry Potter and International Relations*.

Ettersom jeg har lært Iver å kjenne, har jeg fått inntrykket av at han alltid er på krigsstien. Jeg tror han trives i motvind. For han pisker iblant opp kontrovers selv der det ville være enkelt å unngå – som da han for noen år siden friskt kritiserte motstanden mot en ny kraftlinje gjennom Hardanger og fikk størstedelen av Vestlandet mot seg. Men det er vel slik med Iver, at når han får et spørsmål, så søker han også å gi et tydelig svar. Min erfaring er at som kritiker er han skarp og to-the-point. Som veileder er han boblende og konstruktiv. Som medforfatter er han generøs – han er en samarbeidspartner som rives med av en god problemstilling og som drives frem av trangen til å finne en god forklaring og med en analyse som binder sammen et felles argument.

Dette er egenskaper som har preget det miljøet Iver bygget opp rundt seg på NUPI. Under Ivers tid som forskningsleder ble NUPI et arnested for nye tilnærminger. Han trakk på et stort internasjonalt kontaktnett og brakte inn foredragsholdere med nye vinklinger og tilnærminger. Dette ga det lille norske IP-miljøet nye og kritiske impulser. Internasjonale stjerner i IP-faget kom til NUPI for å presentere de siste rapportene eller bøkene sine – Michael Shapiro og Martha Finnemore fra USA; Barry Buzan og RBJ Walker fra Storbritannia; Ole Wæver og Lene Hansen fra Danmark, og mange, mange andre. Med Iver som forskningsleder ble NUPI i løpet av 2000-tallet det mest dynamiske og internasjonalt orienterte forskningsmiljøet for utenriks- og IP-studier i Norge.

Når Iver nå forlater NUPI, avsluttes et kapittel for instituttet. For Iver selv markerer dette imidlertid en begynnelse på et nytt. Tilsettingen på NOVA og på Kulturhistorisk museum vil utvilsomt danne rammer rundt nye prosjekter med nye vinklinger – det ene inviterer til analyser av sosiale prosesser, det andre til drøftinger av historisk og makrososial utvikling. Jeg tror ikke overgangen fra NUPI blir så brå. Dette er jo ting Iver allerede har drevet med i årevis.

Om forfatteren:

Torbjørn Knutsen er professor i internasjonal politikk på Institutt for sosiologi og statsvitenskap ved Norges teknisk-naturvitenskapelig universitet (NTNU) i Trondheim, og professor II ved Luftkrigsskolen. Han har blant annet skrevet *Blodspor* (2003), *A History of International Relations Theory* (2016), *Norges utenrikspolitiske idéhistorie* (sammen med Halvard Leira og Iver Neumann, 2016) og *Ways of Knowing* (sammen med Jonathon Moses, 2019).

Abstract in English

Iver Neumann has been one of the most productive and visible foreign policy and IR scholars of his generation. He has had great influence both internationally and at NUPI. He has, however, not become a prophet in his own country. Norway's political science community has expressed little interest in the three traditions that have been the lasting anchor points in Neumann's works: the English School, the German tradition of critical theory and French post-modernism. This article suggests that Norwegian political studies have expressed a lack of curiosity – if not an active skepticism – towards political theory in general and continental approaches in particular. The errand here is not to wonder why. Rather, it is to provide the briefest of glimpses into some of the perspectives that lie outside the Anglo-American, methodological mainstream of Norwegian political science.

Keywords: Neumann · international relations · foreign policy · political theory · the English School · critical theory · post-modernism · realism · neorealism.